

marki podług kal. rus.: nazajutrz po przewod. niedzieli i po narodz. N.P., każdy 4 niedziele stać mający.—Wracając Stan. August z Kamieńca 1781 r., zjechał tu 23 listopada, i podejmowany był przez dziedzica: ks. Kalixta Ponińskiego kawal. maltańs. Nazajutrz oglądał król, tak zwaną fortecę, poczem zabawiwszy się nieco łowami, w dalszą udał się podróż.

Łabuń przy ujściu Poganki do Chomara. W czasie powstania Chmielnickiego i toczonych z nim wojen, oplakanego doznawał losu; później zaś śmiałemi hajdamaków napadami bywał trapiiony. Po drugiej stronie rzeki znajdował się budynek, mający wały, parkan z drzewa i parę działek, gdzie w czasie trwogi, szukali mieszkańcy okoliczni przytułku, częstokroć niepewnego.—Na mocy przywileju 1775 r., zaprowadza dziedzic Józ. Stępkowski kaszt. kijowski jarmarki, z których 5 trwać mają po tygodniu, a 7 po dniu jednym.—Tenże kasztelan zaszczycony został bytnością Stan. Augusta, który wracając z Kamieńca, przybył tu 24 listop. 1781 r. Nazajutrz, jako w rocznicę swej koronacji, przyjmował król, przy odgłosie moździerzy życzenia od licznie zebranych obywateli; poczem udał się na nabożeństwo, wieczorem zaś był na balu. Nazajutrz trzymał do chrztu kilkoletniego syna Onuf. Bierzyńskiego kaszt. żytomirsk. z ks. Kalixtową Ponińską, jakoteż dorosłą pannę Potocką stolnikównę kijowską z ks. Lubomirską; udarowawszy gospodarza kosztowną tabakierą, udał się wieczorem w dalszą drogę. Powtórnie nawiedził król to miejsce, jadąc do Kaniowa 1787 r. „Niezmierne śniegi, czyniły podróż przykrą i niebezpieczną. Znaleziony w karczmie Hrycowskiej chłop,

dał sanie bez pokrycia, w które N. Pan wziął z sobą X. Józefa. Otaczali sanie officyerowie, adjutanci, paziowie, a generał Komarzewski tuż konno jechał. Prawdziwie ta podróż, choć nie była modna, ale bardzo wygodna, śpieszna i wesoła. Przybywszy do Łabunia 16 marca, zastaliśmy dom wspaniały i jak może być najlepiej do przyjęcia N. Pana przygotowany. Przyjmował imieniem dziedzica (Józ. Stępkowskiego Wdy kijows.) Adam Bukar sędzia żytom., którego król do stołu swojego wezwać raczył⁶⁶. (1) Zgromadzone tu duchowieństwo i szlachta, wykonali 8 kwietnia 1793 r. przysięgę na wierność Ces. Katarzynie II.

Zielńce czyli *Zielńce*. Wieś o małe 2 mile od Zasławia w stronie wschodniej. Dnia 18 czerwca 1792 r. stoczona bitwa, trwała od 7 z rana do 5 po południu. Pod rozkazami ks. Józ. Poniatowskiego, dowodzili generałowie: Pouppart, Czapski, Wielhorski i Stan. Mokronowski.

Sudyków. Dziedzic Jędrzej Stan. Kostka Młodziejowski bis. poznański, kanclerz W. K., otrzymał od króla przywilej pod d. 11 maja 1771 r., pozwalający zaprowadzić 12 jarmarków podług kal. rus.—Mała, uboga miejscina z klasz. Bernardynów.

Sławuta nad odnogą Horynia. August III w przywileju 1754 r. wyraża: gdy miasto przez napady kozackie i tatarskie zniszczone, poczyna się dzwigać, pozwalamy je obwarować. używać swobód miejskich, obdarzamy prawem magdeb., zaprowadzamy targ tygodniowy, 2 jarmarki do roku i skład białej soli ru-

(1) Naruszewicz, *Dyaryusz podróży*.

skiej; wiozący takową z Pokucia na Polesie, niemają mijąć miasta, a jeśli podczas jarmarku przejeżdżają, obowiązani będą przez pięć dni zatrzymać się, wystawując ją na sprzedaż.— Około tegoż czasu, powstały wielce czynne prassy drukarskie, wytłaczające księgi żydowskie. Miasteczko z drzewa, lecz porządnie zabudowane, ma obszerny rynek, pałac ze starego przerbionym gmachu i wzorowe zakłady ekonomiczne. Sławuta wielkimi otoczona borami, należy do ks. Sangusków.

Zasław nad Horyniem. Nie pewnego nie da się powiedzieć o początku miasta, które pierwotnie zwać się miało *Izastaw*, jakoby od założyciela swego: Izasława ks. ruskiego. Strykowski pod 1396 r. wyraża: „świadczą latopiszcze, iż Witold wzięwszy Smoleńsko Juriowi Swentosławowicowi nieposłusznemu, dał mu na Wołyniu Zasław z łaski, z którego dziś są książęta Zasławskie“. Niesiecki zaś utrzymuje: że Bazyl książę Ostrogski, czyniąc dział między 2 synów, przekazał Jerzemu Zasław, który stawszy się głową domu Zasławskich, podpisywał się około 1455 r: książę Jury Wasilewicz Zasławski. Na początku XVI wieku, obowiązani byli książęta tutejsi w razie potrzeby, dostawić na obronę kraju 29 konnych ludzi z dóbr swoich. Plondrujących okolice Tatarów, poraził pod wałami miasta Mik. Wężyk 1534 r., a Janusz Zbaraski Wda brackłowski 1577 r. W czasie powstania na Ukrainie, zrabowawszy Kozacy miasto 1648 r., zamordowali do 200 żydów, inni bowiem skryli się po lasach. Głód zmusił ich, mówi spófczesny świadek, ⁽¹⁾ do powrotu.

(1) Nathan Moszkowicz, ob. Pam. Warsz. 1823 r. VI, 335.

Schwytani dopraszali się, aby ich przynajmniej na cmentarzu zabito, jakoż przychyłono się do takowego żądania. Zwłoki książąt haniebnym sposobem z grobów wyrzucone zostały, kościoły zburzone, a bóżnicę na stajunią obrócono.— Zapusciwszy Tatarzy swe zagony pod Zasław, pokonani zostali 1684 r. przez regimentarza Mich. Rzewuskiego; znaczny plon, odzyskane łupy i oswobodzeni jeńcy, owocem było zwycięstwa. Ostatni z rodu ks. Zasławskich, Alexander dziedzic ordynacyi ostrogskiej, syn Wład. Dominika Wdy krak. i Katarzyny Sobieskiej, zmarł 1673 r. bezdzietny; siostra jego Teofila, małżonka Józ. Lubomirskiego odziedziczyła dobra, które w posagu przeszły do Pawła Sanguszki Marsz. W.L.— August III w przywileju 1754 r. przemawia: gdy miasto Zasław, jedno z pierwszych na Wołyniu, słynące niegdyś zamkiem, budynkami, handlem i ludnością, posiadało prawa przez ks. litewskich i królów pols nadane, postradało takowe w czasie buntów kozackich, nadajemy przeto niniejszem, a raczej ponawiamy prawo magdeb. i do dawnych jarmarków przydajemy 2 nowe, które po 2 tygodnie trwać mają.— W powrocie z Kamieńca zjechał tu Stan. August 27 listop. 1781 r.; wyjeżdżając dnia następnego, obdarzył ks. Sanguszkową brylantowemi bransoletkami. Powtórnie miejsce to nawiedził król 15 marca 1787 r. jadąc do Kaniowa. „O pół mili od Zasławia, przybyli oficerowie regimentu prawdziwie pięknego z wyboru ludzi i oręża, szefa Szydłowskiego Ssty mielnickiego. Dalej nieco zjechał drogę ks. Janusz Sanguszko Strażnik W.K. z Fran. Młockim kaszt. wołyńs. Przybył JK.M. przy biciu z armat do zamku